

**NUORTEN SUORITUSSTRATEGIOIDEN JA
PERHEVUOROVAIKUTUKSEN VÄLISET YHTEYDET**

Pro gradu –tutkielma

Psykologian laitos

Syksy 2002

Terhi Rönkä

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
Psykologian laitos
PL 35
40014 Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Nuorten suoritusstrategioiden ja perhevuorovaikutuksen väliset yhteydet

Tekijä: Terhi Rönkä

Ohjaaja: Prof. Jari-Erik Nurmi

Psykologian pro gradu –tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2002

37 sivua

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella nuorten suoritusstrategioiden ja perhevuorovaikutuksen välisiä yhteyksiä. Tutkimus perustui Keski- Ruotsin Örebrossa toteutettuun pitkittäistutkimukseen, jonka aineisto oli kerätty vuosina 1998 ja 2000. Ensimmäisellä mittauskerralla koko kohortista (n=1351) tutkimukseen osallistui 1266 koululaista (673 tyttöä, 593 poikaa, iän mediaani 14 vuotta). Toisella mittauskerralla tutkimukseen osallistui 1059 koululaista (566 tyttöä, 493 poikaa, iän mediaani 16 vuotta). Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkein sekä nuorilta että heidän vanhemmiltaan. Tässä tutkimuksessa tutkimusongelmiin vastaamiseksi käytettiin nuorten vastauksia. Aineiston analysoinnissa käytettiin rakenneyhtälömallinnusta, polkuanalyysiä ja moniotestestausta. Tulokset osoittivat, että vanhempien valvonta ennusti nuorten hallintaan suuntautuneiden suoritusstrategioiden käyttöä ja että nuorten tehtävää välttelevien strategioiden käyttö ennusti perhevuorovaikutuksen muutoksia (koetun kontrollin lisääntymistä ja suhteen läheisyyden vähentymistä). Lisäksi valvonnalla ja läheisyydellä oli yhteydet toisiinsa. Tutkimuksen tulokset antavat viitteitä siitä, että nuorten käyttämällä suoritusstrategioilla on aiemmin arveltua enemmän vaikutusta perhevuorovaikutuksen eri osa-alueisiin.

Avainsanat: nuorten suoritusstrategiat, hallintaan suuntautuneet - ja tehtävää välttelevät suoritusstrategiat, perhevuorovaikutus, kontrollointi, läheisyys

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	1
1.1. Nuorten suoritusstrategiat	2
1.1.1. Hallintaan suuntautuneet strategiat	3
1.1.2. Tehtävää välttelevät strategiat	4
1.2. Perhevuorovaikutus	5
1.2.1. Kontrollointi kasvatuksessa	6
1.2.2. Nuoren ja vanhemman välisen suhteen läheisyys	8
1.2.3. Klassiset kasvatustyyliä	9
1.3. Suoritusstrategioiden ja perhevuorovaikutuksen väliset yhteydet	11
2. TUTKIMUSONGELMAT	13
3. MENETELMÄ	14
3.1. Tutkittavat ja koeasetelma	14
3.2. Käytetyt mittarit	15
4. TULOKSET	19
5. POHDINTA	24
LÄHTEET	31

1. JOHDANTO

Tällä hetkellä yhteiskunnallisessa keskustelussa on paljon esillä lapset ja nuoret lisääntyneine ongelmineen. Jo nuorten kohdalla ollaan huolestuneita syrjäytymisestä, joka näkyy mm. kouluvaikeuksina ja koulutusurilta putoamisena. Arvosanakeskeisyyden sijasta nuoren koulusuoriutumista voidaan myös lähestyä tutkimalla kouluympäristössä käyttämiä suoritusstrategioita.

Nurmen ja Salmela-Aron (1992) mukaan kognitiivisen sosiaalipsykologian ja toiminnanteorian viitekehys on luonut pohjan suoritusstrategioita koskevalle lähestymistavalle ja tutkimukselle. Lähestymistavan keskeisiä käsitteitä ovat tavoitteet, skeemat, suunnitelmat, minäkuva, itsetunto, ennakoinnit ja toiminnantuloksia koskevat syypääntelmät eli kausaaliattribuutiot (Nurmi & Salmela-Aro, 1994). Suoritusstrategioiden nähdään olevan laajoja - ennakoiteja, arvioiteja, toimintasuunnitelmia sekä tunteita ja tulkintoja sisältäviä - toiminnallisia yksiköitä (Nurmi & Salmela-Aro, 1992), jotka aktivoituvat yksilön joutuessa vastaamaan kohtaamiinsa haasteisiin ja epäonnistumisen uhkiiin (Cantor, 1990; Dweck, 1986; Nurmi, Salmela-Aro & Haavisto, 1995b). Ajallisessa tarkastelussa strategioiden on havaittu olevan suhteellisen pysyviä persoonallisuuden ominaisuuksia (Nurmi & Salmela-Aro, 1992; Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 2000).

Maccobyn ja Martinin (1983) mukaan kognitiiviset ja emotionaaliset taidot kehittyvät lapsen ja vanhemman välisessä päivittäisessä vuorovaikutuksessa. Myös lasten suoritusstrategioiden kehittämisessä perhevuorovaikutuksella on havaittu olevan merkittävä osuus (Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 2000). Kuitenkin nuoruus on merkittävää muutosten aikaa. Havinghurstin (1953) mukaan nuoruusiän keskeisenä kehitystehävänä on nuoren itsenäistyminen vanhemmistaan ja oman autonomian saavuttaminen. Sen vuoksi on tärkeää tutkia sitä, kuinka pysyviä suoritusstrategiat nuoruusiässä ovat, ja millaisia vaikutuksia perhevuorovaikutuksella on niihin. Tärkeää on ottaa huomioon myös se, että nuoren ja vanhemman väline suhde on vastavuoroista eli siinä missä vanhempi kasvattaa lastaan, kasvattaa myös nuori samalla vanhempansa.

Tässä työssä tarkoituksena on tutkia sitä, millaisia yhteyksiä on havaittavissa nuorten suoritusstrategioiden ja vanhempien kasvatuksessaan käyttämän kontrollonin sekä vanhemman ja nuoren läheisyyden välillä on.

1.1. Nuorten suoritusstrategiat

Suoritusstrategioita voidaan tarkastella kolmivaiheisen mallin kautta (Cantor, 1990; Dweck & Leggett, 1988; Nurmi, Onatsu & Haavisto, 1995a). Mallin kaksi ensimmäistä vaihetta, ennakointi ja sitä seuraava tehtävään suuntautuminen tai tehtävästä vetäytyminen, ovat keskeisiä ennen suoritustilannetta ja sen aikana. Mallin kolmannessa vaiheessa, joka on itse suoritustilanteen jälkeen, arvioidaan lopputulokseen johtaneita syitä ja selityksiä kausaaliattribuutioiden avulla (Cantor, 1990; Diener & Dweck, 1978; Dweck, 1986).

Haastavan ja epäonnistumisen uhkaa sisältävän suoritustilanteen kohtaaminen johtaa tulevan onnistumisen tai epäonnistumisen ennakointiin. Minäkäsitys ja aikaisemmat kokemukset vastaavista tilanteista vaikuttavat siihen, millä tavalla yksilö ennakoi (Bandura, 1993; Cantor, 1990; Diener & Dweck, 1978). Onnistumisen ennakointia seuraa tehtävään suuntautuminen (Nurmi & Salmela-Aro, 1992) ja epäonnistumisen ennakointia tehtävän välttäminen. Tehtävään suuntautuminen ilmenee suoriutumista koskevien toimintasuunnitelmien tekemisestä ja erilaisten suoriutumisvaihtoehtojen etsimisestä (Nurmi, Salmela-Aro & Ruotsalainen, 1994; Pintrich & De Croot, 1990). Sen sijaan epäonnistumisen ennakoinnin aiheuttama tehtävän vältteleminen johtaa tutkimusten mukaan passiivisuuteen (Diener & Dweck, 1978), vetäytymiseen (Dweck, 1986) tai tehtävän suhteen irrelevanttiin käyttäytymiseen (Jones & Berglas, 1978; Midgley, Arunkumar & Urdan, 1996). Suoritustilanteen jälkeen onnistumisen tai epäonnistumisen syitä voidaan selittää joko ulkoisilla tekijöillä, kuten tilannetekijöillä, tai sisäisillä tekijöillä (esim. taito- ja kyvykkyystekijöillä) (Weiner, 1985, 1986). Kyvykkyyden katsotaan olevan yksilön sisäinen, pysyvä ja kontrolloimattomissa oleva ominaisuus, kun taas yrittämisen oletetaan olevan ulkoinen, muutettavissa sekä yksilön itsensä kontrolloitavissa oleva (Weiner, 1985, 1986). Tulkitessaan epäonnistumisen johtuneen tilanteeseen liitty-

vistä tekijöistä yksilö käyttää ”itseä tukevaa attribuutioerhettä” (Taylor & Brown, 1988). Itseä tukevan attribuutioerheen käyttämisessä on tutkimusten mukaan eroja sukupuolten välillä (Aunola, Stattin & Nurmi, 2000b; Dweck, Davidson, Nelson & Enna, 1978; Peterson & Seligman, 1984).

Kirjallisuudessa on kuvattu useita sekä onnistumiseen että epäonnistumiseen johtavia suoritustrategioita (katsaus: Nurmi & Salmela-Aro, 1992). Vaihtoehtoisesti strategioita voidaan tarkastella myös jakamalla ne hallintaan suuntautuneisiin strategioihin (adaptive achievement strategy) ja tehtävää vältteleviin strategioihin (maladaptive achievement strategy; Onatsu-Arvilommi & Nurmi, 2000).

1.1.1. Hallintaan suuntautuneet strategiat

Kirjallisuudessa hallintaan suuntautuneiden strategioiden alle on nähty kuuluvan joukko erilaisia käsitteitä, kuten hallintasuuntautuneisuus (mastery-orientation; Diener & Dweck, 1978; Dweck, 1986), ”illusorisen hohteen optimismi” (”illusory glow optimism”; Cantor, 1990) ja tehtäväorientaatio (task-orientation; Skaalvik, 1997). Käsitteestä riippumatta hallintaan suuntautuneille strategioille on kuvattu olevan tyypillistä myönteinen ja innostunut suhtautuminen haastetilanteisiin (Aunola, 2000), kontrolliuskomukset (Cantor, 1990; Diener & Dweck, 1978; Skaalvik, 1997), vahva tehtävään suuntautuminen (Aunola, 2000; Cantor, 1990; Diener & Dweck, 1978; Skaalvik, 1997) sekä suoritustilanteissa ilmenevä sinnikkyys (Dweck & Leggett, 1988; Onatsu-Arvilommi & Nurmi, 2000), itsetarkkailu ja itseohjautuvuus (Diener & Dweck, 1978). Täten hallintaan suuntautuneet lapset suhtautuvat suoritustilanteisiin positiivisesti ja pyrkivät käyttämään kaiken energiansa suoriutuakseen mahdollisimman hyvin (Diener & Dweck, 1978). Suoritustilanteen jälkeen hallintaan suuntautuneet lapset selittävät epäonnistumisen johtuneen puutteellisesta yrittämisestä (Diener & Dweck, 1978). Näin he pyrkivät säilyttämään myönteisen minäkuvansa ”itseä tukevan attribuutioerheen” avulla (katsaus Aunola, 2000). Attribuutioerheen käytön vuoksi epäonnistuminen ei Dienerin ja Dweckin (1978) mukaan heikennä, vaan jopa kohentaa hallintaan suuntautuneiden lasten yrittämistä epäonnistumisen jälkeisissä suoritustilanteissa. Hallintaan

suuntautuneiden strategioiden käytön on havaittu olevan yhteydessä lasten koulussa menestymiseen (Aunola ym., 2000b; Cantor, 1990; Diener & Dweck, 1978).

1.1.2. Tehtävää välttelevät strategiat

Kirjallisuudesta nousee esille useita käyttäytymistä kuvaavia termejä, jotka luokitellaan tehtävää välttelevien strategioiden alle, kuten opittu avuttomuus (Abrahamson, Seligman & Teasdale, 1978; Diener & Dweck, 1978; Dweck & Leggett, 1988), tehtävää välttelevä käyttäytyminen (Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 2000; Skaalvik, 1997), itseä vahingoittava strategia (self-handicapping; Jones & Berglas, 1978) ja epäonnistumisen kehä (failure-trap; Nurmi, 1993). Kuitenkin termistä riippumatta tehtävää välttelevälle käyttäytymiselle on havaittu olevan tyypillistä epäonnistumisodotukset (Abrahamson, ym., 1978; Nurmi, 1993), alhainen luottamus omiin kykyihin (Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 2000; Aunola, Stattin & Nurmi, 2000a), ulkoiset kontrolliuskomukset (Diener & Dweck, 1978), alhainen yritys (Tice & Baumeister, 1990), alhainen sinnikkyys (Abrahamson, ym., 1978; Diener & Dweck, 1978; Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 2000) ja itseä suojelevan attribuutioerheen puuttuminen (Cain & Dweck, 1995; Dweck, 1990).

Tehtävää välttelevän strategian käyttäjä ei luota eikä usko omaan kykyynsä selviytyä kohtaamistaan haasteellisista suoritustilanteista (Jones & Berglas, 1978). Koska tehtävää välttelevä yksilö ei riittävästi usko omaan hallintaan ja kontrolliinsa, hän tulee passiiviseksi ja pyrkii välttelemään tehtäviä (Diener & Dweck, 1978). Suorituksen jälkeisissä arvioinneissaan tehtävää vältteleviä strategioita käyttävät eivät käytä itseä suojelevaa attribuutioerhettä (Dweck, 1990; Nurmi, Salmela-Aro & Ruotsalainen, 1994). Sitä vastoin he tulkitsevat epäonnistumisten aiheutuneen omasta alhaisesta kyvykkyydestään, minkä vuoksi he pyrkivät tulevaisuudessaan välttämään vastaavanlaisia suoritustilanteita (Diener & Dweck, 1978). Epäonnistumisten on todettu johtavan negatiivisiin noidankehiin eli ne lisäävät epäonnistumisen todennäköisyyttä myös niissä tehtävissä, joita yksilö kohtaa myöhemmin tulevaisuudessaan (ks. Aunola ym., 2000b). Tehtävää välttelevien strategioiden käytön on havaittu olevan yhteydessä heikkoon koulumenestykseen (Aunola, Stattin & Nurmi, 2000a), alisuoriutumiseen (Carr, Borkowski &

Maxwell, 1991; Jones & Berglas, 1978), oppimisvaikeuksiin (Carr ym., 1991) ja koulussa ilmeneviin käytöshäiriöihin (Aunola ym. 2000a).

Lasten koulussa käyttämiä suoritusstrategioita on tutkittu paljon (Butkowsky & Willows, 1980; Carr ym., 1991; Jacobsen, Lowery, DuCette, 1986; Nurmi ym., 1995a). Tutkimukset ovat kuitenkin keskittyneet pääasiassa kouluympäristöön, vaikka suoritusstrategioiden kehittämisessä voidaan myös perheympäristöllä olettaa olevan merkittävä osuus (Aunola, Stattin & Nurmi, 2000b).

1.2. Perhevuorovaikutus

Perhevuorovaikutuksella tarkoitan niitä kaikkia mahdollisia elementtejä, joita perheen sisällä, vanhemman ja nuoren välisessä vuorovaikutuksessa, voi esiintyä. Keskityn tässä työssäni kuitenkin vanhempien lapsiinsa kohdistaman kontrolloinnin, sekä vanhemman ja nuoren välisen läheisyyden tarkasteluun. Työssäni vanhempien lapsiinsa kohdistama kontrollointi pitää sisällään vanhempien valvonnan, vanhempien kontrollin, sekä psykologisen että behavioraalisen, ja lapsen kokemuksen kontrolloiduksi tulemisesta. Psykologisessa tutkimuksessa on perhevuorovaikutuksen tarkastelemisessa käytetty tavallissimmin apuna kasvatustyyli-luokittelua. Kasvatustyyli-käsitteellä tarkoitetaan vanhempien käsityksiä siitä, kuinka lasta tulee kasvattaa ja millaisia toimintatapoja vanhempi soveltaa vuorovaikutustilanteissa lapsensa kanssa (Aunola, 2000). Klassisena kasvatustyyli-luokitteluna pidetään Baumbrindin (1989,1991) sekä Maccobyn ja Martinin (1983) jakoa auktoritatiiviseen, autoritaariseen, sallivaan ja laiminlyövään kasvatustyyliin.

1.2.1. Kontrollointi kasvatuksessa

Kontrollointia koskevien käsitteiden ja määritelmien kirjo on vielä toistaiseksi jäsentymättömän ja kirjallisuudessa esiintyy monenlaisten termien käyttöä (Barber, Olsen & Shagle, 1994). Kontrollointia on tarkasteltu mm. psykologinen ja behavioraalinen kontrolli (Barber ym., 1994; Barber, 1996), vanhempien valvonta (parental monitoring; Crouter, MacDermid, McHale & Perry-Jenkins, 1990; Dishion & McMahon, 1998; Stattin & Kerr, 2000) ja vaativuus (demandingness; Baumbrind, 1989, 1991; Maccoby & Martin, 1983) käsitteiden kautta. Psykologinen kontrolli tarkoittaa Barberin ym. (1994) mukaan sitä, että vanhemmat pyrkivät rajoittamaan lastaan psykologisesti ja emotionaalisesti, ja behavioraalinen kontrolli sitä, että vanhemmat pyrkivät kontrolloimaan ja ohjaamaan kieltoin ja rajoituksin lapsensa (ulkoista) käyttäytymistä. Dishionin ja McMahonin (1998) määritelmän mukaan valvonta on vanhempien kasvatuskäyttäytymistä, johon kuuluu lapsen olemisten, tekemisten ja sopeutumisen huomiointi ja tarkkailu (tracking). Vaikka valvonta voidaan Fletcherin ym. (1995) mukaan määritellä monella erilaisella tavalla, kukin määritelmä kuitenkin korostaa sitä, että valvoessaan lapsiaan vanhemmat ovat tietoisia lastensa olinpaikasta, tekemisistä ja kavereista. Stattinin ja Kerrin (2000) näkemys vanhempien valvonnasta on hieman em. tutkijoista poikkeava. Heidän mukaansa valvontaa tarkasteltaessa on tärkeää ottaa huomioon myös se, mitä kautta vanhemmat ovat tulleet tietoisiksi lastensa olemisistä ja tekemisistä. Stattinin ja Kerrin mukaan vanhemmilla on kaksi mahdollisuutta, joiden kautta he voivat saada tietoa lapsensa tekemisistä. Ensimmäinen on lapsen avoimuus (child disclosure) ja toinen vanhempien aktiiviset valvontayritykset, jotka jakaantuvat kyselemiseen (solicitation) ja kontrolliin (control). Lapsen avoimuus viittaa heidän mukaansa lapsen omaehtoiseen halukkuuteen kertoa vanhemmilleen asioistaan. Vanhempien kyseleminen tarkoittaa heidän mukaansa sitä, että saadakseen tietoa lapsestaan vanhemmat keskustelevat lapsensa ja tämän ystävien kanssa. Vanhempien kontrolli puolestaan merkitsee Stattinin ja Kerrin mukaan lapsen toiminnalle asetettuja rajoituksia ja vaatimuksia.

Vanhempien kasvatuksessaan käyttämällä kontrolloinnilla on havaittu olevan lasten kasvun ja kehityksen kannalta useita myönteisiä vaikutuksia. Crouterin ym. (1990) mukaan valvontaa käyttävien perheiden varhaisnuorten poikien huono koulumenestys

on epätodennäköisempää kuin vähemmän valvottujen ikätovereiden. Koulusuoriutumisen lisäksi valvonnalla on todettu olevan nuorten ongelmakäyttäytymisen suhteen ns. suojaava vaikutus. Fletcherin ym. (1995) mukaan vanhempien valvonnan kautta nuoret pysyvät erossa kavereista, joilla olisi heidän käyttäytymiseen negatiivisia vaikutuksia.

Toisaalta perhevuorovaikutuksella, jossa on puutteellinen määrä vanhempien kontrollointia, on tutkimuksissa havaittu olevan negatiivisia vaikutuksia lasten kehitykseen. Barberin ym. (1994) mukaan riittävän behavioraalisen kontrollin puute, jolloin vanhemmat eivät aseta lapsen toiminnalle riittäviä rajoja ja ovat epätietoisia lapsen jokapäiväisistä toiminnoista, voi altistaa lapsen käyttäytymishäiriöille. Puutteellisen behavioraalisen kontrollin on havaittu olevan yhteydessä myös lasten ja nuorten impulsiivisuuteen, aggressiivisuuteen ja huumeiden käyttöön (Baumbrind, 1991; Maccoby & Martin, 1983; Patterson & Stouthamer-Loeber, 1984; Pulkkinen, 1982). Pettitin ym. (1999) ovat lisäksi esittäneet, että vanhempien puutteellinen valvonta yhdistettynä kyvyttömyyteen tai haluttomuuteen valvoa ja säädellä lastensa tekemisiä saattaa olla yhteydessä kohonneeseen riskiin lapsen sopeutumisen ongelmien suhteen. Tämänhetkinen tutkimustieto ei kuitenkaan aukottomasti tue vanhempien valvonnan ja kontrollin positiivisia vaikutuksia (Barber ym. 1994; Barber, 1996; Baumbrind, 1989; Seligman & Peterson, 1986; Stattin & Kerr, 2000).

Vaikka lapset tarvitsevat normaalin kehityksensä tueksi käyttäytymiselle asetettuja sääntöjä ja rajoja, he tarvitsevat sen lisäksi riittävästi psykologista autonomiaa ja tukea itsenäistymispyrkimyksilleen (Barber ym., 1994; Grolnick & Ryan, 1987). Lapsen itsenäisyyden tukemisen on havaittu vaikuttavan positiivisesti lapsen itsesätelyyn, kyvykkyyteen ja koulusuoriutumiseen (Grolnick & Ryan, 1987). Sen sijaan liiallisen psykologisen kontrollin eli perhevuorovaikutuksen, joka estää lapsen yksilöitymisprosessin toteutumista, on esitetty olevan riski lapsen normaalille kehitykselle (Barber ym., 1994). Liiallista psykologista kontrollia sisältävässä perheessä vanhempi ei pysty vastaamaan lapsen kehitystason vaatimiin psykologisiin tarpeisiin, eikä vanhemmuus täten ole vastaanottavaista. Liiallista psykologista kontrollia sisältävässä perheympäristössä lapsi kokee olevansa kykenemätön kontrolloimaan ja vaikuttamaan tekemisiinsä, jonka seurauksena hän alkaa tuntea avuttomuutta (Seligman & Peterson, 1986). Tutkimustulokset osoittavat, että vanhempien runsas psykologinen kontrolli ennustavaa murrosikäisen sisäänpäin suuntautuvia käyttäytymisongelmia (Barber ym., 1994; Barber, 1996). Psyko-

logisen kontrollin lisäksi vanhempien tungettelevan käyttäytymisen, jossa vanhempi ei kunnioita lapsen tarpeita ja yksityisyyttä vaan häiritsee, puuttuu tai ylikontrolloi lapsen toimintoja, on havaittu olevan yhteydessä nuorten sisäänpäin kääntyneeseen ongelma-käyttäytymiseen (Baumbrind, 1991). Stattinin ja Kerrin (2000) tutkimuksessa vanhempien aktiiviset valvontayritykset (kyseleminen ja kontrolli) olivat yhteydessä lapsen hyvään sopeutumiseen ainoastaan silloin, kun lapsella ei ollut tunnetta siitä, että vanhemmat kontrolloivat häntä.

1.2.2. Nuoren ja vanhemman välisen suhteen läheisyys

Kerrin, Stattinin ja Trostin (1999) mukaan nuoren ja vanhemman välisen hyvän suhteen pohja on vastavuoroinen luottamus. Täten suhteessa, jossa toimii molemminpuolinen luottamus, nuori haluaa spontaanisti kertoa vanhemmilleen asioistaan (Stattin & Kerr, 2000). Perhevuorovaikutustekijöistä lapsikeskeisen vanhemmuuden on havaittu tukevan vanhemman ja lapsen välisen läheisyyden ja avoimen vuorovaikutuksen kehittymistä (Pulkkinen, 1982). Pulkkisen mukaan lapsikeskeisesti orientoitunut vanhempi keskustelee säännöllisesti lapsensa kanssa, osoittaa kiinnostusta lapsen päivittäisiä tekemisiä ja kokemuksia kohtaan sekä on tietoinen lapsensa kavereista ja tekemisistä. Sisällöllisesti lapsikeskeisellä vanhemmuudella on huomattavaa vastaavuutta Bronfenbrennerin ja Crouterin (1983) määrittelemän vanhempien valvonnan kanssa.

Nuoruusikä tuo uusia haasteita kehittyvän lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen. Nuoruusiän keskeisinä kehitystehtävinä pidetään vanhemmista itsenäistymistä ja nuoren oman autonomian lisääntymistä (Havinghurst, 1953). Kehitysteoria on saanut tukea myös tutkimuksista (Steinberg, 1988). Vaikka nuoruusikä tuo uusia haasteita nuoren ja vanhemman väliseen suhteeseen, sen pohja luodaan kuitenkin jo vauvan ja ensisijaisen hoitajan välisessä kiintymyssuhteessa (Bowlby, 1969, 1982). Kiintymyssuhdeteorian lähtökohtana on vauvan ja ensisijaisen hoitajan välinen vuorovaikutussuhde (Bowlby, 1969, 1982). Lapsen turvallisen kiintymyksen kehittyminen, jolloin hän tuntee olevansa rakastettu ja arvostettu yksilö, vaatii ensisijaiselta hoitajalta herkkyyttä vastata lapsen tarpeisiin ja pysyvää saatavilla oloa (Bowlby, 1969, 1982).

Alun perin Bowlby kehitti teoriansa koskemaan vauvan ja ensisijaisen hoitajan välistä suhdetta, mutta viime vuosikymmeniä sitä on sovellettu ja kehitetty edelleen lapsuus- ja nuoruusikäisiä koskevaksi (Bowlby 1973; Kerns & Stevens, 1996; McCormick & Kennedy, 1994). Tällä hetkellä ajatellaan, että varhaisessa vaiheessa muodostunut kiintymyssuhdetyyli säilyy suhteellisen muuttumattomana koko elämänkaaren ajan (Hamilton, 2000). Käsitystä kiintymyssuhdetyylin pysyvyydestä tukee Bowlbyn (1982) ajatus siitä, että varhaisessa kiintymyssuhteessa vauvalle muodostuu suhteellisen muuttumattomat, mielensisäiset mallit itsestään ja ympäröivästä maailmastaan. Hamiltonin (2000) tutkimuksessa yksilön kiintymyssuhdetyylissä oli merkittävää jatkuvuutta lapsuudesta nuoruuteen. Tutkimukset lapsuuden ja nuoruuden kiintymyssuhde-eroista ovat kuitenkin toistaiseksi vielä vähäisiä (Lieberman, Doyle & Markiewisc, 1999).

Nuoren ja vanhemman välisen hyvän ja läheisen suhteen pohjan voidaan todeta muodostuneen jo varhaisissa vaiheissa. Tämä ei kuitenkaan sulje pois sitä tosiasiaa, että suhteessa tapahtuu elämänkaaren eri vaiheissa muutoksia. Jo varhaisessa vuorovaikutuksessa lapsen on todettu olevan aktiivinen ja vanhemman käyttäytymiseen ja tunnekokemuksiin vaikuttava osapuoli. Näin ollen tutkittaessa perhevuorovaikutuksen merkitystä nuoren kasvun ja kehityksen eri osa-alueisiin on tärkeää ottaa huomioon myös ne vaikutukset, joita nuoren käyttäytymisellä on vanhempiinsa.

1.2.3. Klassiset kasvatustyyli

Baumbrindin (1989, 1991) sekä Maccobyn ja Martinin (1983) vanhempien kasvatustyyli luokittelun käyttäminen on ollut yleistä tutkittaessa perheympäristön merkitystä lasten ja nuorten kasvuun ja kehitykseen vaikuttavana tekijänä (Dornbusch ym. 1987; Grolnick & Ryan, 1989; Lamborn ym., 1991; Steinberg ym., 1994; Aunola ym., 2000b). Baumbrind, Maccoby ja Martin ovat erotelleet tyyli toisistaan kontrolloivuus-vaativuus - ja positiivinen tunneilmasto-vastaanottavaisuus –dimensioiden perusteella. Vaativuus (demandingness) tarkoittaa heidän mukaansa sitä, kuinka vanhempi osoittaa kontrollia (control), vaatimuksia (demands) ja valvontaa (surveillance) kasvatuksessaan, vastaanottavuus (responsiveness) sen sijaan sitä, kuinka vanhempi osoittaa lapselleen lämpöä ja

hyväksyntää ja missä määrin hän on kiinnostunut lapsestaan ja osallistuva osa tämän elämää.

Auktoritatiivisten vanhempien nähdään olevan sekä vaativia että vastaanottavia (Baumbrind, 1991; Maccoby & Martin, 1983). Näin ollen he ovat tietoisia siitä, missä lapsi on, kenen kanssa ja mitä hän tekee ((katsaus Aunola ym., 2000b). Tutkimuksissa on todettu, että auktoritatiivinen kasvatustyyli vaikuttaa suotuisasti lapsen ja nuoren kehitykseen, kuten koulusuoriutumiseen (Dornbusch, Ritter, Leiderman, Roberts & Fraleigh, 1987; Lamborn, Mounts, Steinberg & Dornbusch, 1991; Steinberg, Lamborn, Mounts & Dornburch, 1994), hyvään itsetuntoon (Maccoby & Martin, 1983) ja hallintaan suuntautuneiden suoritusstrategioiden käyttöön (Aunola ym., 2000b).

Autoritaarinen vanhemmuus muistuttaa auktoritatiivista vanhemmuutta vaativuuden eli tiukan ja vaativan kontrollin osalta ja eroaa auktoritatiivisesta vanhemmuudesta vastaanottavuuden osalta (Maccoby & Martin, 1983). Autoritaariselle vanhemmuudelle on esitetty olevan tyypillistä aikuiskeskeisyys sekä lämmön ja avoimuuden puuttuminen vanhemman ja lapsen välisestä suhteesta (Maccoby & Martin, 1983; Pulkkinen, 1982). Autoritaarisen kasvatustyylin on todettu johtavan lapsen epäsuotuisaan kehitykseen, kuten riippuvaisuuteen, passiivisuuteen (Barber, 1996; Steinberg ym., 1994) ja heikkoon koulumotivaatioon (Pulkkinen, 1982).

Sallivat vanhemmat ovat auktoritatiivisten vanhempien tavoin vastaanottavia ja lapsikeskeisiä (Maccoby & Martin, 1983; Baumbrind, 1991), mutta eroavat vaativuuden suhteen. Sallivat vanhemmat eivät kontrolloi lastensa käytöstä eivätkä vaadi ja valvo, että lapsi käyttäytyy yhteisön normeja noudattavalla tavalla (Baumbrind, 1966). Sen sijaan he pyrkivät Baumbrindin (1966) mukaan tukemaan sitä, että lapsi itse säätelisi mahdollisimman paljon tekemisiään. Samoin kuin autoritaarisen, myös sallivan kasvatuksen on todettu johtavan lapsen epäsuotuisaan kehitykseen, kuten impulsiivisuuteen, käytöshäiriöihin ja alisuoriutumiseen (Barber, 1996; ks. Maccoby & Martin, 1982).

Laiminlyövät vanhemmat eivät valvo eivätkä kontrolloi lastensa tekemisiä, eikä heillä ole vastavuoroista suhdetta lapsiinsa (Maccoby & Martin, 1983), joten heidän sanotaan olevan välinpitämättömiä lapsiaan kohtaan (Aunola, 2000). Laiminlyövässä perheissä kasvaneet lapset menestyvät yleensä muihin verrattuna kaikkein heikoimmin koulussa (Baumbrind, 1991; Lamborn ym., 1991). Heikon koulumenestyksen lisäksi myös

ongelmakäyttäytyminen ja käytöshäiriöt ovat tyypillisempiä heille kuin muunlaisissa perheissä kasvaneille lapsille (Maccoby & Martin, 1982).

1.3. Suoritusstrategioiden ja perhevuorovaikutuksen väliset yhteydet

Perhevuorovaikutuksen ja nuorten suoritusstrategioiden välisiä yhteyksiä tarkastelevia tutkimuksia on tehty toistaiseksi vain vähän. Aunolan ym. (2000b) tutkimus on suoranaisesti ainoa, joka käsittelee juuri näitä yhteyksiä. Tutkimuksessaan Aunola ym. havaitsivat, että vanhempien kasvatustyyleillä oli yhteyksiä nuorten kouluympäristössä käyttämiin strategioihin.

Tutkimuksessaan Aunola ym. havaitsivat auktoritatiivisen kasvatustyylin olevan yhteydessä nuorten hallintaan suuntautuneiden strategioiden käyttöön. Täten auktoritatiivisista perheistä tulleilla nuorilla oli vähän epäonnistumisen ennakointia, tehtävää välttelevää käyttäytymistä ja passiivisuutta, ja jälkikäteen he selittivät onnistumisten ja epäonnistumisten syitä itseä suojelevien attribuutioiden avulla.

Autoritaarisen ja laiminlyövän kasvatustyylin Aunola ym. (2000b) havaitsivat olevan yhteydessä nuorten tehtävää välttelevien strategioiden käyttöön. Autoritaarisista perheistä tuleville nuorille oli tyypillistä passiivisuus suoritustilanteissa ja itseä suojelevien attribuutioiden puuttuminen suorituksen jälkeisissä arviointitilanteissa. Laiminlyövästä perheistä tuleville nuorille oli passiivisuuden ja itseä suojelevien attribuutioiden puuttumisen lisäksi tyypillistä tehtävää välttelevä käyttäytymien suoritustilanteissa.

Myös sallivista kasvuoloista tulleille nuorille oli Aunolan ym. tutkimuksessa tyypillistä passiivisuus ja tehtävää välttelevä käyttäytyminen, joskin laiminlyödyistä perheistä tulleita nuoria vähemmässä määrin. Hallintaan suuntautuneeseen strategiaan kuuluva itseä suojelevien attribuutioiden käyttäminen oli auktoritatiivisista perheistä tulevien nuorten tavoin havaittavissa Aunolan ym. mukaan myös sallivista perheistä tulevilla nuorilla. Aunola ym. ehdottivatkin, että vastaanottavaisella ja lapsikeskeisellä vanhemmuudella olisi tukevan palautteen ja positiivisen vuorovaikutuksen kautta myönteinen vaikutus lapsen itseä suojelevan ajattelutavan ja attribuutioerheen kehittymisessä.

Tutkimuksia, joissa olisi tarkasteltu nuorten käyttämien strategioiden vaikutuksia perhevuorovaikutukseen ei olla toistaiseksi vielä tehty. Aunolan ym. (2000b) esittävät kuitenkin, että kuvatunkaltainen vaikutus nuorten strategioiden ja perhevuorovaikutuksen välillä on mahdollisesti olemassa ja sitä olisi aiheellista tutkia. Ainoastaan pitkittämistutkimusasetelma antaa tarkkaa tietoa siitä, kuinka kyseessä olevat yhteydet todellisuudessa muodostuvat.

2. TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia nuorten suoritusstrategioiden sekä vanhempien kasvatuksessaan käyttämän kontrollonin ja vanhemman ja nuoren välisen läheisyyden yhteyksiä. Tutkimusongelmat olivat:

1. Missä määrin vanhempien kasvatuksessaan käyttämä kontrollointi sekä lapsen ja vanhemman välinen läheisyys ohjaa nuorten suoritusstrategioiden kehittymistä?
2. Missä määrin nuorten käyttämät suoritusstrategiat heijastavat vanhempien kasvatuksessaan käyttämää kontrollointia sekä vanhemman ja nuoren välistä läheisyyttä?

Molempien ongelmien kohdalla oli tarkoitus tarkastella myös sitä, millaisia eroja on havaittavissa tyttöjen ja poikien välillä.

3. MENETELMÄ

3.1. Tutkittavat ja koeasetelma

Tutkimus perustuu Keski-Ruotsissa vuosina 1998 ja 2000 toteutettuun pitkittäistutkimukseen (Aunola, Stattin & Nurmi, 2000; Kerr & Stattin, 2000; Stattin & Kerr, 2000). Tutkimuksen perusjoukkona oli Örebron kaupungin kaikki kahdeksansilla luokilla vuonna 1998 olleet oppilaat (n= 1351) ja heidän vanhempansa. Ennen aineiston keruuta kunkin nuoren vanhemmalta pyydettiin kirjallinen suostumus nuoren tutkimukseen osallistumisesta. Kymmenen nuoren vanhemmat eivät antaneet lupaa tutkimukseen.

Ensimmäisellä mittauskerralla tutkimukseen osallistui 1266 kahdeksansluokkalaista (93,7 % perusjoukosta) 14-15-vuotiasta nuorta (iän mediaani 14). Tyttöjä heistä oli 673 (53,1 %) ja poikia 593 (46,8 %). Nuoret täyttivät kyselylomakkeet koulutuntien aikana. Kysymykset koskivat mm. suoritusstrategioita, koulusopeutumista, ongelma-käyttäytymistä, itsetuntoa ja perhevuorovaikutusta. Nuorista 75,4 % asui kummankin biologisen vanhempansa kanssa. Äidin kanssa asui 13,3 %, isän kanssa 2,5 %, äidin ja isäpuolen kanssa 6,5 %, isän ja äitipuolen kanssa 1,3 % ja loput (0,9 %) asuivat esim. sukulaisten ja kasvattivanhempien luona.

Vanhemmille kyselylomakkeet lähetettiin postitse. Lomakkeet osoitettiin lapsen biologisille vanhemmille tai laillisille huoltajille, joiden kanssa lapsi asui kouluviikon aikana. Vanhempien kyselylomakkeiden kysymykset koskivat samoja aihealueita kuin nuorten kysymykset. Vanhemmista 988 (73,1 %) palautti kyselylomakkeet, joista 73,6 % oli täyttänyt äiti, 17,8 % isä, 7,7 % vanhemmat yhdessä ja 0,9 % joku muu huoltaja. Tutkittavat edustivat kaikkia sosioekonomisia ryhmiä. Vähintään osa-aikatyössä oli 91 % isistä ja 80 % äideistä (työttöminä isistä 6 % ja äideistä 7 %).

Toisella mittauskerralla tutkimukseen osallistui 1059 kymmenesluokkalaista 15-17-vuotiasta nuorta (iän mediaani 16), joista tyttöjä oli 566 (53,5 %) ja poikia 493 (46,6 %). Mukana perusjoukosta oli tällöin 78,2 % nuorista. Toisella mittauskerralla kyselylomakkeet ja koeasetelma olivat vastaavat kuin ensimmäisellä mittauskerralla.

3.2. Käytetyt mittarit

Nuorten suoritusstrategiat

Nuorten suoritusstrategioiden mittaamisessa käytettiin Nurmen, Salmela-Aron ja Haaviston (1995b) laatimaa mittaria (Strategy and Attribution Questionnaire; SAQ), joka oli muokattu tämän tutkimuksen tarkoitusten mukaisesti (Nurmi & Stattin, 1998a). Mittari koostui 27 väittämästä, joita nuoret arvioivat 4-osaisella Likert-asteikolla (1=täysin samaa mieltä, 2=jossain määrin samaa mieltä, 3=jossain määrin eri mieltä, 4=täysin eri mieltä). Mittari sisälsi neljä ala-asteikkoa: epäonnistumisen ennakointi, tehtävää välttelevää käyttäytyminen, passiivisuus ja ego-orientaatio. Nuorten lisäksi myös vanhemmille oli laadittu vastaavanlainen kyselylomake, jonka avulla vanhemmat arvioivat lastensa suoritusstrategioita (SAQ-P; Nurmi & Stattin, 1998b). Asetettujen tutkimusongelmien vuoksi mittarin ego-orientaatiota käsittelevä asteikko jätettiin tutkimuksessa tarkastelun ulkopuolelle.

Epäonnistumisten ennakointia (failure expectations) mitattiin kuuden väittämän avulla (esim. ”Yleensä ajattelen, että suoriudun tehtävistä, vaikka ne olisivatkin vaikeita”). Väittämien perusteella muodostettiin keskiarvoistettu summamuuttuja, jonka reliabiliteetti (Cronbachin alfa) ensimmäisellä mittauskerralla oli .75 ja toisella mittauskerralla .78. Mittauskertojen välinen korrelaatio (Pearsonin korrelaatiokerroin) oli .65.

Tehtävää välttelevää käyttäytymistä (task-irrelevant behavior) mitattiin kahdeksan väittämän avulla (esim. ”Kun minun pitäisi ratkaista jokin vaikea tehtävä, löydän yleensä jotain muuta tekemistä”). Väittämien perusteella muodostettiin keskiarvoistettu summamuuttuja, jonka reliabiliteetti (Cronbachin alfa) oli ensimmäisellä mittauskerralla .81 ja toisella mittauskerralla .84. Mittauskertojen välinen korrelaatio (Pearsonin korrelaatiokerroin) oli .58.

Passiivisuutta mitattiin kuuden väittämän avulla (esim. ”Jos kohtaan minulle vaikean tehtävän, huomaan, että en useinkaan yritä parastani”). Väittämien perusteella muodostettiin keskiarvoistettu summamuuttuja, jonka reliabiliteetti (Cronbachin alfa) oli ensimmäisellä mittauskerralla .75 ja toisella mittauskerralla .78. Mittauskertojen välinen korrelaatio (Pearsonin korrelaatiokerroin) oli .53.

Epäonnistumisen ennakointi-, tehtävää välttelevä käyttäytyminen- ja passiivi-

suus-muuttujien perusteella muodostettiin yksi yhteinen strategiamuuttuja sekä ensimmäiselle että toiselle mittauskerralle. Muuttujien yhdistäminen oli mielekäästä, sillä niiden väliset korrelaatiot olivat .63 - .70. Muodostetun keskiarvoistetun summamuuttujan reliabiliteetti (Cronbachin alfa) oli ensimmäisellä kerralla .84 ja toisella kerralla .87. Mittauskertojen välinen korrelaatio (Pearsonin korrelaatiokerroin) oli .67. Tätä muuttujaa kutsutaan tässä tutkimuksessa *suoritusstrategiaksi*.

Vanhempien kyselylomakkeen väittämät olivat vastaavanlaisia kuin nuorten kyselylomakkeen väittämät. Ainoastaan sanamuotoja oli muutettu tarkoitusta vastaavaksi (esim. Jos hän kohtaa koulussa vaikean tehtävän, usein hän pelkää epäonnistuvansa siinä). Nuorten passiivisuutta koskevia väittämiä ei ollut vanhempien lomakkeissa. Korrelaatiot (Pearsonin korrelaatiokerroin) nuorten ja vanhempien mittareiden välillä olivat epäonnistumisten ennakointi summamuuttujan suhteen ensimmäisellä mittauskerralla .55 ja toisella mittauskerralla .52 sekä tehtävää välttelevän käyttäytymisen suhteen ensimmäisellä mittauskerralla .40 ja toisella mittauskerralla .44. Molemmilla mittauskerroilla nuorten ja vanhempien mittareiden väliset vastaavuudet osoittautuivat tilastollisesti merkitseviksi. Tässä tutkimuksessa nuorten suoritusstrategioita tarkasteltiin heidän omien vastaustensa perusteella.

Perhevuorovaikutus

Perhevuorovaikutuksen mittaaminen perustui Örebron vanhemmuus-tyylikyselyyn (Statlin & Kerr, 2000), josta käytettiin vastaavia versioita erikseen nuorille ja vanhemmille. Kysely sisälsi 36 väittämää, joita tutkittava arvioi 5-pisteisellä Likert-asteikolla. Väittämistä muodostui kuusi skaalaa: valvonta, kontrolli, lapsen tunne kontrolloituna olemisesta, lapsen avoimuus, lapsen intiimi läheisyys ja luottamus.

Vanhempien valvontaa (parental monitoring) mitattiin yhdeksän kysymyksen avulla. Nuorten kysymykset olivat: Tietävätkö vanhempasi, mitä teet vapaa-ajallasi? Tietävätkö vanhempasi, keiden ystävien kanssa vietät vapaa-aikasi? Tietävätkö vanhempasi, millaisia kotitehtäviä sinulla tavallisesti on? Tietävätkö vanhempasi, mihin käytät rahasi? Tietävätkö vanhempasi, milloin sinulla on koulussa kokeita? Tietävätkö vanhempasi, kuinka pärjät eri aineissa koulussa? Tietävätkö vanhempasi, missä olet ys-

täviesi kanssa iltaisin? Tietävätkö vanhempasi, missä olet ja mitä teet koulun jälkeen? Oliko viime kuussa iltoja, jolloin vanhempasi eivät olisi tienneet missä olit? Näiden kysymysten perusteella muodostettiin keskiarvoistettu summamuuttuja, jonka reliabiliteetti (Cronbachin alfa) ensimmäisellä mittauskerralla oli .85 ja toisella mittauskerralla .87. Mittauskertojen välinen korrelaatio (Pearsonin korrelaatiokerroin) oli .55.

Lapsen tunnetta kontrolloituna olemisesta (feeling controlled) mitattiin viiden kysymyksen avulla. Nuorten kysymykset olivat: Luuletko, että vanhempasi antavat sinulle tarpeeksi vapauksia tehdä vapaa-ajallasi, mitä haluat? Tuntuuko sinusta, että vanhempasi vaativat saada tietää kaiken? Tuntuuko sinusta siltä, että vanhempasi kontrolloivat kaikkea elämässäsi? Tuntuuko sinusta siltä, että et voi pitää mitään vain itselläsi, koska vanhempasi haluavat tietää kaiken? Tuntuuko sinusta, että vanhempasi vaikuttavat liikaa vapaa-aikasi toimintaan/ aktiviteetteihin? Vastausvaihtoehtoja kysymyksiin oli yhdestä (=kyllä, aina) viiteen (=ei, ei koskaan). Kysymysten perusteella muodostettiin keskiarvoistettu summamuuttuja, jonka reliabiliteetti (Cronbachin alfa) ensimmäisellä mittauskerralla oli .75 ja toisella mittauskerralla .80. Mittauskertojen välinen korrelaatio (Pearsonin korrelaatiokerroin) oli .53.

Lapsen avoimuutta (child disclosure) mitattiin viiden kysymyksen avulla. Nuorten kysymykset olivat: Salailletko paljon vanhemmiltasi sitä, mitä sinulle on tapahtunut vapaa-ajallasi? Salailletko paljon vanhemmiltasi sitä, mitä teet iltaisin ja viikonloppuisin? Kerrotko yleensä vanhemillesi siitä, mitä koulussa on tapahtunut? Kun olet ollut illalla ulkona, kerrotko vanhemillesi siitä, mitä teit? Kerrotko vanhemillesi, kuinka pärjääät eri kouluaineissa? Edellä mainittujen kysymysten perusteella muodostettiin keskiarvoistettu summamuuttuja, jonka reliabiliteetti (Cronbachin alfa) oli ensimmäisellä mittauskerralla .78 ja toisella mittauskerralla .79. Mittauskertojen välinen korrelaatio (Pearsonin korrelaatiokerroin) oli .56.

Lapsen intiimiä läheisyyttä (child intimate disclosure) mitattiin seitsemän kysymyksen avulla. Nuorten kysymykset olivat: Kerrotko äidillesi tai isällesi siitä, miltä sinusta todella tuntuu? Ollessasi huolestunut jostakin, puhutko siitä vanhempiesi kanssa? Puhutko äidillesi tai isällesi henkilökohtaisista asioistasi? Voitko puhua vanhempiesi kanssa yhtä avoimesti kuin ystäviesi kanssa? Jos jokin vaivaa sinua, haluatko vanhempiesi tietävän siitä? Puhutko vanhemillesi asioista, jotka ovat todella tärkeitä sinulle? Kerrotko vanhemillesi tapahtuneesta, vaikka siitä kertominen nolostuttaisikin sinua? Kysymysten perusteella muodostettiin keskiarvoistettu

Kysymysten perusteella muodostettiin keskiarvoistettu summamuuttuja, jonka reliabiliteetti (Cronbachin alfa) ensimmäisellä mittauskerralla oli .87 ja toisella mittauskerralla .89. Mittauskertojen välinen korrelaatio (Pearsonin korrelaatiokerroin) oli .56.

Lapsen avoimuus- ja lapsen intiimi läheisyys- muuttujista muodostettiin yksi yhteinen vanhemman ja nuoren välisen suhteen läheisyyttä mittaava muuttuja sekä ensimmäiselle että toisella mittauskerralla. Muuttujien yhdistäminen oli mielekäästä, sillä niiden väliset korrelaatiot olivat .66 - .71. Muodostetun keskiarvoistetun summamuuttujan reliabiliteetti (Cronbachin alfa) oli ensimmäisellä mittauskerralla .87 ja toisella mittauskerralla .89. Mittauskertojen välinen korrelaatio (Pearsonin korrelaatiokerroin) oli .63. Tätä muuttujaa kutsutaan tässä tutkimuksessa *läheisyydeksi*.

Vanhempien kohdalla kysymykset olivat vastaavat, ainoastaan sanamuotoja oli muutettu (esim. valvonnan kohdalla: Tiedätkö sinä mitä lapsesi tekee vapaa-aikana? Tiedätkö sinä keiden kanssa lapsesi viettää vapaa-aikaansa?). Edellä esitellyistä ainoastaan ”Lapsen tunne kontrolloituna olemisesta” -muuttuja oli sellainen, joka vanhempien kyselylomakkeesta puuttui. Korrelaatiot (Pearsonin korrelaatiokerroin) nuorten ja vanhempien mittareiden välillä olivat ensimmäisellä mittauskerralla: valvonta .43, avoimuus .41 ja läheisyys .19, ja toisella mittauskerralla: valvonta .43, avoimuus .47 ja läheisyys .22. Nuorten ja vanhempien mittareiden vastaavuudet osoittautuivat tilastollisesti merkitseviksi molemmilla mittauskerroilla. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin perhevuorovaikutusta ainoastaan nuorten vastausten perusteella.

4. TULOKSET

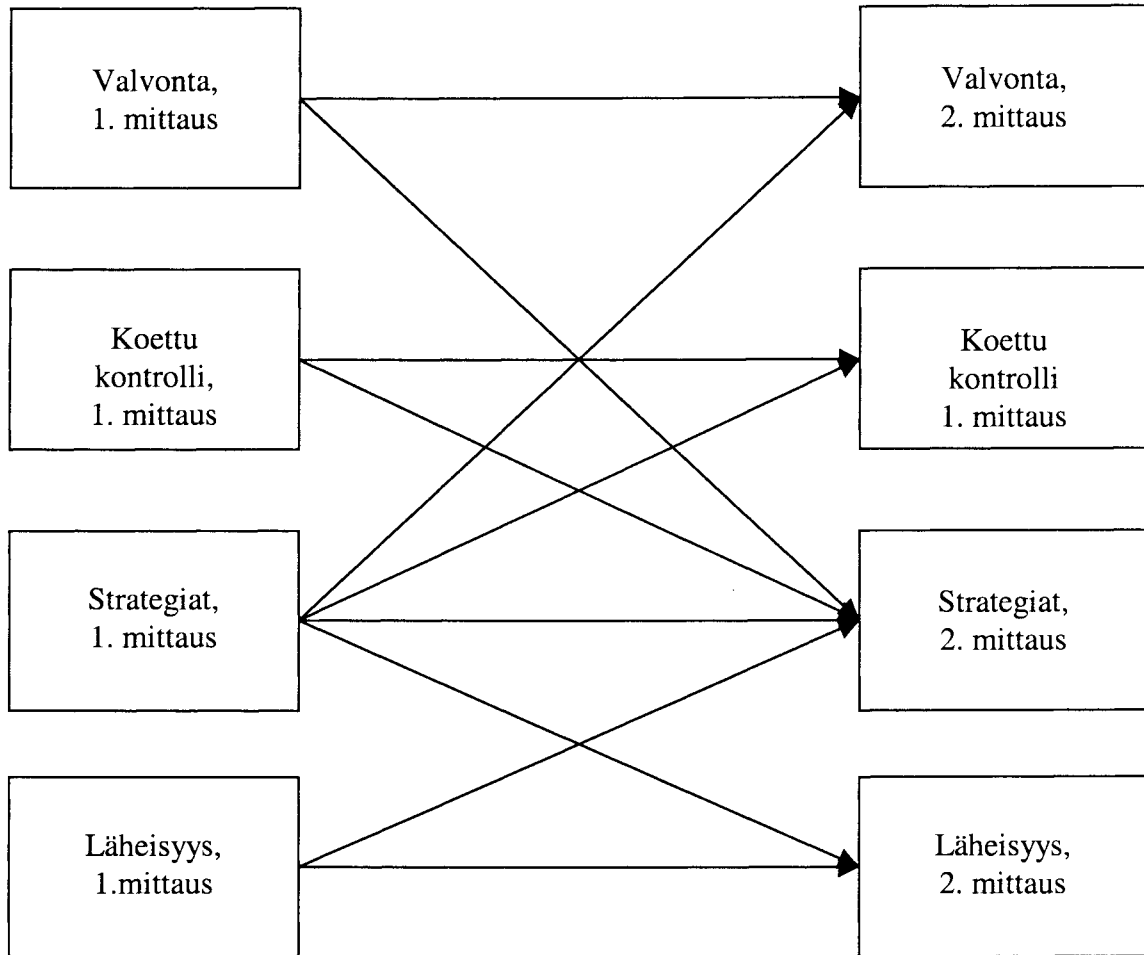
Tutkimuksessa tarkasteltiin, missä määrin vanhempien kasvatuksessaan käyttämä kontrollointi (valvonta ja nuoren kokemus kontrolloiduksi tulemisesta) ja vanhemman ja nuoren välisen suhteen läheisyys ohjaavat nuorten suoritusstrategioiden kehittymistä. Samoin tutkittiin, missä määrin nuorten käyttämät suoritusstrategiat ohjaavat vanhempien kasvatuksessaan käyttämää kontrollointia ja nuoren ja vanhemman välisen suhteen läheisyyttä. Selvitettiin myös tyttöjen ja poikien välisiä eroja näissä yhteyksissä. Tilastolliset analyysit tehtiin käyttämällä LISREL 8.3. –tilasto-ohjelman (Jöreskog & Sörbom, 1999) rakenneyhtälömallinnusta. Tutkimusongelmiin vastaamiseksi käytettiin polkuanalyysiä ja moniotostestausta (tytöt vs. pojat). Polkumallin parametrit estimoitii Generalized Leastsquare Criterion (GLS) –menetelmällä. Mallin sopivuutta arvioitiin Gerbingin ja Andersonin (1993) ehdotuksen mukaan seuraavilla indikaattoreilla: χ^2/df , Bentlerin (1990) Comparative Fit Index (CFI) sekä Bentlerin ja Bonnet'n (1990) Non-normed Fit Index (NNFI). Mitattujen muuttujien korrelaatiomatriisi, keskiarvot ja keskihajonnat on esitetty taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimet

Muuttujat	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1. Strategiat, 1.mittaus	1.00							
2. Valvonta, 1.mittaus	-.35**	1.00						
3. Koettu kontrolli, 1.mittaus	.23**	-.20**	1.00					
4. Läheisyys, 1.mittaus	-.38**	.65**	-.31**	1.00				
5. Strategiat, 2.mittaus	.67**	-.28**	.16**	-.30**	1.00			
6. Valvonta, 2.mittaus	-.22**	.59**	-.17**	.48**	-.32**	1.00		
7. Koettu kontrolli, 2.mittaus	.19**	-.10**	.53**	-.19**	.21**	-.16**	1.00	
8. Läheisyys, 2.mittaus	-.27**	.42**	-.24**	.63**	-.38**	.65**	-.32**	1.00
M	2.73	-2.86	-3.36	3.20	1.95	-1.10	-1.25	-1.22
SD	0.58	0.68	0.71	0.68	0.61	0.70	0.75	0.70

**p<.01 (2-suuntainen testaus)

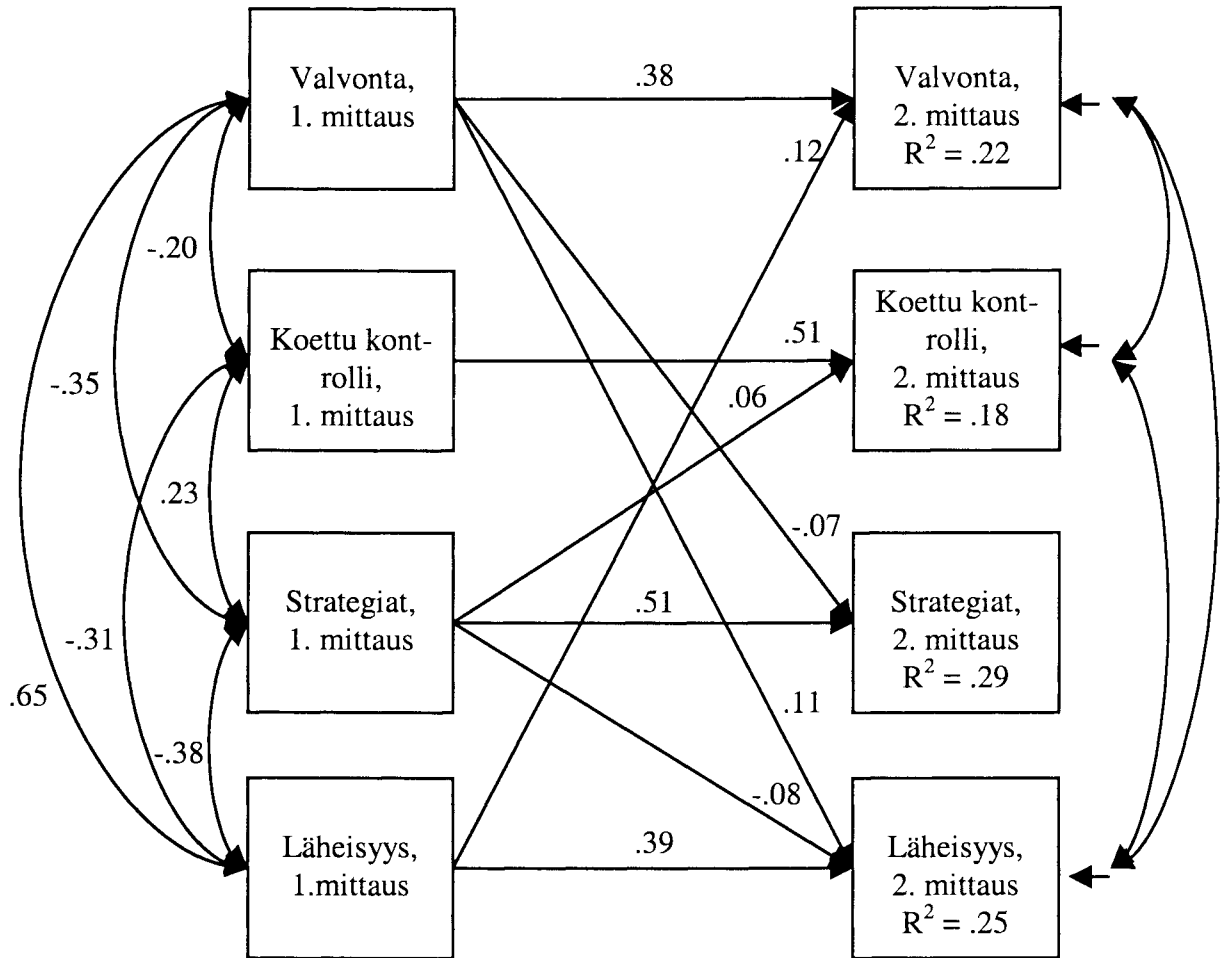
Tutkimuksessa testattiin kuviossa 1 olevaa polkumallia. Malli sisälsi vanhempien valvonnan, nuorten kokeman kontrolloinnin ja suhteen läheisyyden suorat yhteydet toisen mittauskerran strategiapistemääriin sekä ensimmäisen mittauskerran strategian suorat yhteydet vanhempien valvontaan, nuorten kokemaan kontrollointiin ja suhteen läheisyyteen. Sen lisäksi malli sisälsi pysyvyyssuhteudet mittauskertojen välillä. Koska voitiin olettaa, että perhevuorovaikutusmuuttujat korreloivat keskenään, niiden väliset virheko-variانسit vapautettiin toisella mittauskerralla. Testaaminen aloitettiin mallista, jossa polkumalli oletettiin identtiseksi tyttöjen ja poikien otoksilla.

KUVIO 1. Skemaattinen esitys polkumallista

χ^2 -testi ja fit-indeksit osoittivat, että malli ei sopinut kovin hyvin ($\chi^2(9)=217.61$, $p=.00$; CFI=.94; NNFI=.81). Modifikaatioindeksien ehdotusten mukaan malliin lisättiin yhteydet valvonta- ja läheisyys- muuttujien välille yli mittauskertojen. Tässä vaiheessa mallista poistettiin myös merkityksettömiksi osoittautuneet yhteydet. Näiden muutosten jälkeen χ^2 -testi ja fit-indeksit osoittivat, että malli sopi suhteellisen hyvin ($\chi^2(36)=227.77$, $p=.00$; CFI=.94; NNFI=.91). Mikäli mallista olisi vapautettu modifikaatioindeksien ehdottamat virhekovarianssit toisen mittauskerran strategia-muuttujan ja perhevuorovaikutusmuuttujien väliltä, mallin sopivuus olisi parantunut. χ^2 -testin tulos ei kuitenkaan ole poikkeuksellinen näin isolla tutkittavien määrällä. Malli on esitetty kuviossa 2 sisältäen ainoastaan tilastollisesti merkitsevät polut.

KUVIO 2. Nuorten suoritusstrategioiden ja perhevuorovaikutuksen väliset yhteydet

Tulokset osoittivat, että ensimmäisen mittauskerran perhevuorovaikutusmuuttujista vanhempien valvonta oli ainoa, joka ennusti nuorten toisen mittauskerran strategiapistemääriä: mitä enemmän vanhemmat käyttivät kasvatuksessaan valvontaa, sitä vähemmän nuorilla esiintyi puolitoista vuotta myöhemmin tehtävää välttelevän strategian käyttöä (epäonnistumisen ennakointia, tehtävää välttelevää käyttäytymistä ja passiivisuutta). Vanhempien valvonta ennusti toisen mittauskerran nuorten tehtävää välttelevän strategian käytön lisäksi myös nuoren ja vanhemman välisen suhteen läheisyyttä: mitä enemmän vanhemmat käyttivät nuorta kohtaan valvontaa ensimmäisellä mittauskerralla, sitä läheisempi heidän välinen suhteensa oli puolitoista vuotta myöhemmin. Samalla tavoin

suhteen läheisyys ennusti vanhempien valvontaa toisella mittauskerralla: mitä läheisempi suhde nuoren ja vanhemman välillä oli nuoren ollessa 14-vuotias, sitä enemmän vanhemmat valvoivat nuorten käyttäytymistä nuoren ollessa 16-vuotias.

Tulosten mukaan nuorten käyttämät strategiat ennustivat perhevuoro-vaikutuksen laatua toisella mittauskerralla. Ensimmäisen mittauskerran strategiapistemäärät ennustivat nuorten kokemaa kontrollointia toisella mittauskerralla: mitä enemmän nuorilla esiintyi 14-vuotiaana tehtävää välttelevien strategioiden käyttöä, sitä enemmän he kokivat vanhempien kontrolloivan heidän käyttäytymistään 16-vuotiaana. Lisäksi ensimmäisen mittauskerran strategiapistemäärät ennustivat myös nuoren ja vanhemman välisen suhteen läheisyyttä toisella mittauskerralla: mitä enemmän nuorilla esiintyi 14-vuotiaana tehtävää välttelevien strategioiden käyttöä, sitä etäisempi nuoren ja vanhemman välinen suhde oli nuoren ollessa 16-vuotias.

Tulokset osoittivat, että nuorten tehtävää välttelevien strategioiden käyttö, vanhempien valvonta, nuorten kokema kontrollointi ja nuoren ja vanhemman välisen suhteen läheisyys olivat pysyviä ensimmäisen ja toisen mittauskerran aikana. Poikien ja tyttöjen välillä ei tutkimuksessa havaittu olevan eroja.

5. POHDINTA

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin nuoren kouluympäristössä käyttämien suoritusstrategioiden ja perhevuorovaikutuksen välisiä yhteyksiä kahdensuuntaisena prosessina nuoren ja vanhemman välillä. Tulokset osoittivat, että vanhempien nuoriin kohdistama valvonta ennusti nuorten hallintaan suuntautuneen strategian käyttöä. Myös nuorten käyttämät suoritusstrategiat ennustivat sekä nuoren ja vanhemman välisen suhteen läheisyyttä että nuoren kokemusta kontrolloiduksi tulemisesta vanhempiensa taholta.

Tutkimuksen yhtenä päätuloksena oli, että vanhempien kasvatuksessaan käyttämä valvonta edisti nuorten hallintaan suuntautuneiden strategioiden käyttöä: mitä enemmän vanhemmat osoittivat valvontaa nuorten ollessa 14-vuotiaita, sitä vähemmän nuorilla oli tehtävää välttelevän strategian käyttöä 16-vuotiaana. Tulos vastaa aikaisempien tutkimusten tuloksia, joissa vanhempien auktoritatiivisen valvonnan on todettu olevan yhteydessä nuorten hallintaan suuntautuneiden strategioiden käyttöön (Aunola, Stattin & Nurmi, 2000b) ja joissa perhevuorovaikutuksella on havaittu olevan merkittävä osuus lasten suoritusstrategioiden kehittymisessä (Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 2000). Tässä tutkimuksessa vanhempien valvonta kuvasi sitä, että vanhemmat ovat tietoisia siitä, missä nuoret ovat, mitä he tekevät vapaa-ajallaan ja keiden kanssa he viettävät aikaansa. Täten, tietääkseen paljon lastensa olemisista ja tekemisistä, vanhempien tuli tutkimuksessani olla tavalla tai toisella kiinnostunut, sitoutunut ja osallistuva osa lapsensa elämään. Tutkimukseni valvonnan voidaan tulkita näin mitanneen vanhempien auktoritatiivisen kasvatustyylin käyttämistä.

Monet seikat voivat selittää vanhempien valvonnan yhteyksiä nuorten hallintaan suuntautuneiden strategioiden käyttöön. Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että vanhemman lämmin, avoin ja vastavuoroinen suhde lapseen tukee lapsen itsetunnon kehitystä (Maccoby & Martin, 1983). Dienerin ja Dweckin (1978) mukaan hyvä itsetunto on yhteydessä hallintaan suuntautuneisuuteen. Sen sijaan huonon itsetunnon on havaittu aikaisemmissa tutkimuksissa olevan yhteydessä tehtävää välttelevien strategioiden käyttöön (Aunola, Stattin & Nurmi, 2000a; Cantor, 1990; Dweck & Leggett, 1988; Jones & Berglas, 1978). Täten on mahdollista, että tulos valvonnan vaikutuksesta nuorten hallintaan suuntautuneiden suoritusstrategioiden kehittymiseen

selittyisi perheympäristön itsetunnon kehitystä tukevan kasvatuskäyttäytymisen kautta.

Toisaalta tulos vanhempien valvonnan vaikutuksesta nuorten hallintaan suuntautuneiden suoritusstrategioiden kehittymiseen voisi selittyä myös motivaatio-teorioiden kautta. Auktoritatiivisella perheympäristöllä on aikaisemmissa tutkimuksissa havaittu olevan merkittävä osuus sisäisen motivaation kehittymiseen (Leung & Kwan, 1998). Auktoritatiiviselle vanhemmuudelle ja valvonnalle tyypilliset optimaaliset haasteet, pätevyyttä tukeva palaute ja itsenäiseen käyttäytymiseen tukeminen edesauttavat aikaisempien tutkimusten mukaan sisäisen motivaation kehittymistä (Deci & Ryan, 1985; Ginsburg & Bronstein, 1993). Lisäksi on esitetty, että auktoritatiivinen perhe- ympäristö mahdollistaa taitojen kehittämisen hyväksyvässä ja rohkaisevassa ilmapiirissä (Litovsky & Dusek, 1985). Aikaisemmissa tutkimuksissa sisäisellä motivaatiolla on todettu olevan merkittävä osuus koulusuoriutumisessa, pätevyuden kokemisessa ja onnistumiseen ja epäonnistumiseen johtaneiden syiden arvioinnissa (Dweck & Elliot, 1983; Grolnick & Ryan, 1987; Harter & Connell, 1984).

On myös mahdollista, että vanhempien valvonnan myönteinen vaikutus nuorten suoritusstrategioiden kehittymiseen voisi selittyä itsesäätelymekanismin kautta. Grolnickin ja Ryanin (1989) mukaan vanhempien ohjaavan kontrollin kautta lapsi ottaa haltuun ja sisäistään kyvyn kontrolloida omaa toimintaansa ja käyttäytymistään myös kouluun liittyvässä käyttäytymisessä. Suoritusstrategioissa usko omaan kontrolliin on itseluottamuksen lisäksi yksi merkittävä tekijä, joka erottelee hallintaan suuntautuneita ja tehtävää vältteleviä strategioita käyttävät yksilöt toisistaan. Aikaisemmissa tutkimuk- sissa on todettu, että tehtävää vältteleviä strategioita käyttävien ulkoiset kontrolliusko- mukset aiheuttavat suoritustilanteissa passiivisuutta ja pyrkimyksiä vältellä tehtäviä (Diener & Dweck, 1978).

Aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, että vanhempien nuoriin kohdis- tamilla kontrollointipyrkimyksillä on negatiivisia vaikutuksia nuorten kehitykseen. Täs- sä tutkimuksessa vanhempien aktiivisia kontrollointipyrkimyksiä tarkasteltiin nuorten kokemuksena kontrolloituna olemisesta, jonka voidaan ajatella mitanneen aikaisemmis- sa tutkimuksissa määriteltä psykologista kontrollia (Barber ym. 1994) ja autoritaarista vanhemmuutta (Baumbrind, 1989, 1991; Maccoby & Martin, 1983). Aikaisemmissa tutkimuksissa psykologisen kontrolloinnin ja autoritaarisen vanhemmuuden on todettu olevan yhteydessä nuorten epäsuotuisaan kehityskulkuun, kuten tehtävää välttelevien

strategioiden käyttöön (Aunola, Stattin & Kerr, 2000b), ulkoisen motivaation ja motivoitumattomuuden kehittymiseen (Leung & Kwan, 1998) sekä nuoren sisäänpäin-kääntyneeseen ongelmakäyttäytymisen (Barber ym., 1994; Barber, 1996; Baumbrind, 1991) ja sopeutumattomuuteen (Stattin & Kerr, 2000). Tässä tutkimuksessa vastaavaa yhteyttä nuoren kontrolloiduksi tulemisen ja epäsuotuisan kehityskulun (tehtävää välttelevien strategioiden käytön) välillä ei kuitenkaan havaittu.

Teoreettisten oletusten perusteella oli odotettavissa, että nuorten käyttäytymisellä on vaikutusta heidän vanhempiansa käyttäytymiseen ja näin ollen perhevuorovaikutukseen. Tulokset osoittivatkin, että nuorten strategioiden käyttö ennusti perhevuorovaikutuksen muutoksia: nuorten tehtävää välttelevien strategioiden käyttö ennusti sekä nuorten kokeman kontrolloinnin lisääntymistä että nuoren ja vanhemman välisen suhteen etäännyttämistä. Aikaisemmin ei olla juuri tutkittu nuorten käyttämien strategioiden vaikutuksia perhevuorovaikutukseen. Tutkimustuloksiani tukevia tai sille vastakkaisia löydöksiä ei tästä johtuen juurikaan ole.

Tuloksille nuoren käyttämien tehtävää välttelevien strategioiden ja perhevuorovaikutuksessa tapahtuneiden muutosten yhteyksistä voi olla useita mahdollisia selityksiä. Tulosten voidaan ajatella kertovan siitä, että nuorten kouluympäristössä käytämät suoritusstrategiat ovat yhteydessä joihinkin muihin emotionaalisiin tai kognitiivisiin taitoihin ja piirteisiin, joiden kautta nuorten tehtävää välttelevien strategioiden käyttö vaikuttaa nuorten kotiympäristössä myös perhevuorovaikutukseen. Aikaisemmissa tutkimuksissa nuorten tehtävää välttelevien strategioiden on havaittu olevan yhteydessä mm. heikkoon koulumenestykseen, sisäiseen ja ulkoiseen ongelmakäyttäytymiseen (Aunola, Stattin & Nurmi, 2000a), alisuoriutumiseen (Carr, Borkowski & Maxwell, 1991; Jones & Berglas, 1978) ja oppimisvaikeuksiin (Carr ym., 1991). Aikaisemmissa tutkimuksissa on esitetty, että vanhemmat pyrkivät valvomaan enemmän niitä lapsia, joilla vaikuttaisi olevan taipumusta ongelmakäyttäytymiseen (Coley & Hoffman, 1996). Näin ollen voidaan olettaa, että nuorilla, joilla on tehtävää välttelevää käyttäytymistä, on myös muita ongelmia, joihin vanhemmat lisääntyneiden kontrollointipyrkimystensä kautta pyrkivät vaikuttamaan. Tämä voisi siten selittää yhteydet nuorten tehtävää välttelevien suoritusstrategioiden ja kontrolloiduksi tulemisen kokemuksen välillä.

Vanhempien lisääntyneiden kontrollointipyrkimysten lisäksi nuoren tehtävää välttelevien strategioiden käyttäminen ennusti nuoren ja vanhemman välisen suh-

teen etäännyntä. Tuloksen voidaan ajatella selittyvän edellä mainitulla yhteydellä nuorten tehtävää välttelevien strategioiden ja muiden vaikeuksien välillä. Mikäli oletetaan, että vanhemmat pyrkivät enemmän kontrolloimaan niitä lapsiaan, joilla on negatiivisten suoritusstrategioiden käytön lisäksi myös muita ongelmia, voidaan olettaa, että nuoren lisääntynyt tunne kontrolloituna olemisesta on vaikuttamassa negatiivisesti myös nuoren ja vanhemman väliseen suhteeseen. Sillä vanhempien lisääntyneet kontrollointiyrkimykset mitä ilmeisemmin lisäävät konfliktien määrää nuoren ja vanhemman välillä. Näin ollen tehtävää välttelevien strategioiden käytön voidaan ajatella selittyvän kontrollointiyrkimysten lisääntymisen kautta.

Tulokset osoittivat myös, että perhevuorovaikutuksen osatekijöistä vanhempien valvonnalla ja nuoren ja vanhemman välisen suhteen läheisyydellä oli yhteydet toisiinsa. Nuoret, joiden vanhemmat osoittivat heitä kohtaan valvontaa nuorten ollessa 14-vuotiaita, raportoivat suhteen vanhempiansa olevan sitä läheisempi 16-vuotiaana. Samoin nuoret, jotka kokivat suhteen vanhempiansa olevan läheinen 14-vuotiaana, kokivat että vanhemmat osoittivat heitä kohtaan enemmän valvontaa heidän ollessaan 16-vuotiaita. Tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaisia aikaisempien tutkimusten kanssa. Lapsikeskeisen vanhemmuuden, jossa vanhempi on kiinnostunut lapsestaan ja tietoinen lapsensa kavereista ja tekemisistä, on aikaisemmissa tutkimuksissa havaittu tukevan vanhemman ja lapsen välisen läheisyyden ja avoimen vuorovaikutuksen kehittymistä (Pulkkinen, 1982). Toisaalta nuoresta lähtevän spontaanin halun puhua vanhemmilleen asioistaan on todettu kertovan hyvästä vanhemman ja nuoren välisestä suhteesta, jossa toimii molemminpuolinen luottamus nuoren ja vanhemman välillä. (Stattin & Kerr, 2000). Vastavuoroista luottamusta voidaan Kerrin, Stattinin ja Trostin (1999) mukaan pitää hyvän nuoren ja vanhemman välisen suhteen perustana.

Monet tekijät voivat selittää vanhempien valvonnan ja nuoren ja vanhemman välisen suhteen läheisyyden välisiä yhteyksiä. Tutkimuksessa nuoren ja vanhemman välisen suhteen läheisyys määrittyi nuoren näkökulmasta, pitkälti sen perusteella, kuinka avoin nuori oli kertomaan vanhemmilleen asioistaan, olemisistaan ja tekemisistään sekä koulussa että vapaa-aikana. Vanhempien kasvatuksessaan toteuttaman valvonnan määrä perustui samoin nuorten arviointeihin siitä, missä määrin he ajattelevat, että heidän vanhempansa tietävät asioista, joita nuorelle tapahtuu kodin ulkopuolella (koulussa ja vapaa-aikana). Täten voidaan todeta, että nuoren avoimuus ja

sen seurauksena suhteen läheisyys vanhempiinsa on omiaan ruokkimaan koko perhevuorovaikutuksessa avointa ja luottavaista vuorovaikutusta. Näin ollen tulosten voidaan ajatella viittaavan siihen, että perhevuorovaikutuksen osatekijöistä nuoren ja vanhemman välisen suhteen läheisyys ja vanhempien valvonta ovat kiinteässä vuorovaikutuksessa toisiinsa.

Tutkimuksessani sekä nuorten tehtävää välttelevän strategian käyttö, että perhevuorovaikutuksen osatekijät (vanhempien valvonta, nuoren tunne kontrolloituna olemisesta ja vanhemman ja nuoren välisen suhteen läheisyys) olivat pysyviä ensimmäisen ja toisen mittauskerran välillä. Tulos tukee aikaisempien tutkimusten tuloksia, joissa strategioiden on havaittu olevan suhteellisen pysyviä persoonallisuuden ominaisuuksia (Nurmi & Salmela-Aro, 1992; Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 2000). Sen sijaan perhevuorovaikutuksessa tapahtuvista muutoksista tai vanhempien kasvatustyylien pysyvyydestä ei vielä ole Steinbergin, Elmenin ja Mountsin (1989) mukaan riittävästi tietoa.

Tuloksia tarkasteltaessa on huomioitava seuraavia rajoituksia. Ensinnäkin on huomioitava se, että tutkimusjoukosta on saattanut kadon vuoksi karsiutua pois ne nuoret, joilla ilmenee eniten tehtävää välttelevää käyttäytymistä. Voidaan olettaa, että tehtävää vältteleville nuorille tyypillinen heikko luottamus omiin kykyihinsä haasteellisten tehtävien edessä (Jones & Berglas, 1978) sekä passiivisuus ja pyrkimys vältellä tehtäviä (Diener & Dweck, 1978) on omiaan heikentämään heidän sitoutumistaan tutkimukseen osallistumiseen ja halukkuuttaan kyselylomakkeiden täyttämiseen. Näin ollen, vaikka tutkimusjoukko edustaa hyvin 14-16-vuotiaita nuoria, se saattaa olla joiltain osin valikoitunutta.

Toiseksi tulosten tarkastelua rajoittaa myös se, että tutkimuksessa käytettiin ainoastaan nuorten arviointeja sekä käyttämistään suoritusstrategioista että perhevuorovaikutuksesta. Aikaisempien tutkimusten perusteella voitiin kuitenkin olettaa, että nuorten arvioinnit perhevuorovaikutuksesta ovat vanhempien arvioita realistisempia (Brody, Stoneman & McCoy, 1994; Smetana, 1995). Smetanan (1995) tutkimuksessa tuli esille, että vanhemmilla on taipumusta arvioida kasvatuskäytäntöjään todellisuutta auktoritatiivisemmiksi. Sen lisäksi, että nuoren oma kokemus vanhemmuudesta on todettu sen luotettavammaksi mittariksi, subjektiivisella kokemuksella on todettu olevan merkittävämpi yhteys nuoren kehitykseen kuin vanhempien arvioinneilla (Brody,

Stoneman & McCoy, 1994; Paulson, 1994; Pulkkinen, 1994). Jatkossa olisi kuitenkin hyödyllistä tarkastella myös sitä, millä tavoin perhevuorovaikutuksen osatekijät ovat yhteydessä nuorten suoritusstrategioiden kehittymiseen, kun perhevuorovaikutuksen mittaamisessa käytettäisiin vanhempien arviointeja. Voidaan nimittäin olettaa, että nuorten arvioinnit perhevuorovaikutuksesta saattavat ovat myös harhaanjohtavia. Virheellisiin nuorten arviointeihin saattaa johtaa esimerkiksi kysymyksen asettelun kannalta epäolennaiset ajatukset, tunteet ja käsitykset, joita ristiriitaisessa irtaantumisvaiheessa olevalla nuorella on vanhemmistaan.

Kolmanneksi tulosten tarkastelussa on huomioitava myös se, että tutkimuksessa havaitut yhteydet nuorten suoritusstrategioiden ja perhevuorovaikutuksen välillä saattavat selittyä jollain ulkopuolisella tekijällä, jota tutkimuksessani en ole huomionnut. Aikaisemmissa tutkimuksissa on esitetty, että nuoruusiässä kavereilla olisi jopa vanhempia merkittävämpi osuus nuoren käyttäytymiseen (Erickson, Crosner & Dorndursh, 2000) ja että nuoren temperamentti tekijöillä ja vanhempien keskinäisessä suhteessa ilmenevillä konflikteilla on vaikutusta nuoren ja vanhemman väliseen suhteeseen (Brody ym., 1994).

Neljänneksi on huomioitava se, että tutkittavat olivat nuoruusikäisiä. On mahdollista, että vanhempien lapsiinsa kohdistaman kontrolloinnin ja nuoren ja vanhemman välisen suhteen yhteys nuorten suoritusstrategioihin on erilaista eri ikäisillä lapsilla ja nuorilla. Jatkossa olisikin tarpeellista tutkia perhevuorovaikutuksen ja nuorten suoritusstrategioiden yhteyksien kehittymistä pidemmällä aikavälillä esimerkiksi siten, että kyseessä olevia yhteyksiä tutkittaisiin uudelleen nuorten ollessa 18-vuotiaita.

Lisäksi tuloksia tarkasteltaessa on huomioitava myös se, että otoksen suuri koko aiheuttaa rajoituksia tulosten tarkastelulle. Koska otoksen koko oli huomattavan suuri, tulivat pienetkin efektikoot analysoinnissa merkitseviksi.

Tämän tutkimuksen etuna on pitkäaikaistutkimusasetelma, jonka avulla voidaan tarkastella nuorten suoritusstrategioiden ja perhevuorovaikutuksen yhteyksiä nuoruusiässä, kahden vuoden aikana. Etuna voidaan pitää myös sitä, että tarkastelun kohteena on normaalipopulaatiosta valittu aineisto. Tutkittavat nuoret edustavat vuonna 1998 kahdeksannella luokalla olleista nuorista ruotsalaisessa kaupungissa, joten otos on kokonaisuudessaan edustava kuvaus.

Tutkimukseni korostaa vanhemman ja nuoren välisen suhteen vuorovaikutuksellisuutta. Voidaankin sanoa, että siinä missä vanhempi pyrkii vaikuttamaan kasvatuksellaan nuoreen, myös nuori vaikuttaa samalla vanhempiinsa perhevuorovaikutuksessa ilmenevien muutosten kautta. Lisäksi tutkimukseni antaa viitteitä siitä, että nuorten kouluympäristössä käyttämät suoritusstrategiat vaikuttavat perheympäristössä myös vanhempien käyttäytymiseen.

LÄHTEET

- Abrahamson, L. Y., Seligman, M. E. P., & Teasdale, J. P. (1978) Learned helplessness in human: Critique and reformulation. Journal of Abnormal Psychology, *87* (1), 49-74.
- Aunola, K. (2000) Miksi lapsi menestyy heikosti koulussa? Perhe ja koulu suoritusstrategioiden kehitysympäristönä. Psykologia, *3*, 271-279.
- Aunola, K., Stattin, H., & Nurmi, J-E. (2000a) Adolescents' achievement strategies, school adjustment, and externalizing and internalizing problem behaviors. Journal of Youth and Adolescence, *29* (3), 289- 306.
- Aunola, K., Stattin, H., & Nurmi, J-E. (2000b) Parenting styles and adolescents' achievement strategies. Journal of Adolescence, *23*, 205-222.
- Bandura, A. (1993) Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. Educational Psychologist, *28*(), 117-148.
- Barber, B. K., Olsen, J. E., & Shagle, S. C. (1994) Associations between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors. Child Development, *65*, 1120-1136.
- Barber, B. K. (1996) Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. Child Development, *67*, 3296-3319.
- Baumrind, D. (1966) Effects of authoritative parental control on child behavior. Child Development, *37*, 887-907.
- Baumrind, D. (1989) Rearing competent children. Teoksessa W. Damon (Toim.), Child development today and tomorrow (s. 349-373). San Francisco: Jossey-Bass.
- Baumrind, D. (1991) The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. Journal of Early Adolescence, *11* (1), 56-95.
- Bentler, P. M. (1990) Comparative Fit Indexes in Structural models, Psychological Bulletin, *99*(2), 238-246.
- Bowlby, J. (1969, 1982) Attachment and loss: Vol. 1: Attachment. New York: Basic Book.
- Bowlby, J. (1973) Attachment and loss: Vol. 2: Loss. New York: Basic Book.

- Brody, G. H., Stoneman, Z., & McCoy, K. (1994) Forecasting sibling relationship in early adolescence from child temperament and family processes in middle childhood. Child Development, *65*, 771-784.
- Bronfenbrenner, U., & Crouter, A. C. (1983) The evolution of environmental models in developmental research. Teoksessa P.H. Mussen (Toim.), Handbook of child psychology (s. 357-414). New York: Wiley
- Butkowsky, I. S., & Willows, D. M. (1980) Cognitive motivational characteristics of children varying in reading ability: Evidence for learned helplessness in poor readers. Journal of Educational Psychology, *72*, 408-422.
- Cain, K. M., & Dweck, C. S. (1995) The relation between motivational patterns and achievement cognitions through the elementary school years. Merrill-Palmer Quarterly, *41*, 25-52.
- Cantor, N. (1990) From thought to behavior: "Having" and "doing" in the study of personality and cognition. American Psychologist, *45*, 735-750.
- Carr, M., Borkowski, J. G., & Maxwell, S. E. (1991) Motivational components of underachievement. Development Psychology, *27*, 108-118.
- Coley, R. L., & Hoffman, L. W. (1996) Relations of parental supervision and monitoring to children's functioning in various contexts: Moderating effects of families and neighborhoods. Journal of Applied Developmental Psychology, *17*, 51-68.
- Crouter, A. C., MacDermid, S. M., McHale, S. M., & Perry-Jenkins, M. (1990) Parental monitoring and perceptions of children's school performance and conduct in dual- and single-earner families. Developmental Psychology, *26*, 649-657.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985) Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. New York: Plenum.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1987) The support of autonomy and the control of behavior. Journal of Personality and Social Psychology, *53*, 1024-1037.
- Diener, C. I., & Dweck, C. S. (1978) An analysis of learned helplessness: continuous changes in performance, strategy, and achievement cognitions following failure. Journal of Personality and Social Psychology, *36* (5), 451-462.
- Dishion, T.J., & McMahon, R.J. (1998) Parental monitoring and the prevention of child and adolescent problem behavior: A conceptual and empirical formulation. Clinical Child and Family Psychology Review, *1*, 61-75.

- Dornbusch, S. M., Ritter, P. L., Leiderman, P. H., Roberts, D. F., & Fraleigh, M. J. (1987) The relation of parenting style to adolescent school performance. Child Development, *58*, 1244-1257.
- Dweck, C. S. (1986) Motivational processes affecting learning. American Psychologist, *41* (10), 1040-1048.
- Dweck, C. S. (1990) Self-theories and goals: Their role in motivation, personality and development. Teoksessa R. A. Dienstbier (Toim.) Nebraska Symposium on motivation (s. 199-235). Lincoln, London: University of Nebraska Press.
- Dweck, C. S., Davidson, W., Nelson, S., & Enna, B. (1978) Sex differences in learned helplessness: II. The contingencies of evaluation feedback in the classroom and III. An experimental analysis. Developmental Psychology, *14*, 268-276.
- Dweck, C. S., & Leggett, E. L. (1988) A social-cognitive approach to motivation and personality. Psychological Review, *95*, 256-273.
- Erickson, K. G., Crosner, R., & Dornbursh, S. M. (2000) A social process model of adolescent deviance: Combinig social control and differential association perspectives. Journal of Youth and Adolescence, *29* (4), 395-425.
- Fletcher, A. C., Darling, N., & Steinberg, L. (1995) Parental monitoring and peer influences on adolescence substance use. Teoksessa J. McCord (Toim.) Coercion and Punishment in Long-Term Perspectives. (s. 259-271) Cambridge, MA: Cambridge University Press.
- Gerbing, D. W., & Anderson, J. C. (1993) Monte Carlo evaluations of goodness-of-fit indexes for structural equalition models. Teoksessa K. A. Bollen & J. S. Long (toim.) Testing structural equalition models. London: Sage.
- Ginsburg, G. S., & Bronstein, P. (1993) Family factors related to children's intrinsic / extrinsic motivational orientation and academic performance. Child Development, *64*, 1461-1474.
- Grolnick, W. S., & Ryan, R. M. (1989) Parent styles associated with children's self-regulation and competence in school. Journal of Educational Psychology, *81* (2), 143-154.
- Hamilton, C. E. (2000) Continuity and discontinuity of attachment from infancy through adolescence. Child Development, *71*(3), 690-694.
- Havinghurst, R. J. (1953) Human development and education. New York: McKay.

- Hess, R. D., & McDevitt, T.M. (1984) Some cognitive consequences of maternal intervention techniques: A longitudinal study. Child Development, *55*, 2017-2030.
- Jacobsen, B., Lowery, B., & DuCette, J. (1986) Attributions of learning disabled children. Journal of Educational Psychology, *78*, 59-65.
- Jones, E. E., & Berglas, S. (1978) Control of attributions about the self through self-handicapping: The appeal of alcohol and the rate of underachievement. Personality and Social Psychology Bulletin, *4*, 200-206.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1999) LISREL8: New statistical features. Chicago: Scientific Software International Inc.
- Kerns, K. A., & Stevens, A. C. (1996) Parent-child attachment in late adolescence: Links to social relations and personality. Journal of Youth and Adolescence, *25* (3), 323-343.
- Kerr, M., Stattin, H., & Trost, K. (1999) To know you is to trust you: Parents' trust is rooted in child disclosure of information. Journal of Adolescence, *22* (6), 737-752.
- Kerr, M., & Stattin, H. (2000) What parents know, how they know it, and several forms of adolescent adjustment: Further support for a reinterpretation of monitoring. Developmental Psychology, *36* (3), 366-380.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L., & Dornburch, S. M. (1991) Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. Child Development, *62*, 1049-1065.
- Leung, P. W. L., & Kwan, K. S. F. (1998) Parenting styles, motivational orientations and self-perceived competence: A mediational model. Merrill-Palmer Quarterly, Vol. 44 (1), 1-19.
- Lieberman, M., Doyle, A.-B., & Markiewics, D. (1999) Developmental patterns in security of attachment to mother and father in late childhood and early adolescence: associations with peer relations. Child Development, *70*, 202-213.
- Litovsky, S. D., & Dusek, J. B. (1985) Perceptions of child rearing and self-concept development during the early adolescent years. Journal of Youth and Adolescence, *14*, 373-387.

- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983) Socialization in the context of family: Parent-child interaction. Teoksessa P.H. Mussen (toim.), Handbook of child psychology (Vol. 4, s.1-101). New York: Wiley.
- McCormick, C. B., & Kennedy, J. H. (1994) Parent-child attachment working models and self-esteem in adolescence. Journal of Youth and Adolescence, *23*, 1-18.
- Midgley, C., Arunkumar, R., & Urdan, T. C. (1996) "If i don't do well tomorrow, there's a reason": Predictors of adolescents' use of academic self-handicapping strategies. Journal of Educational Psychology, *88*, 423-434.
- Nurmi, J.-E. (1993) Self-handicapping and failure-trap strategy: A cognitive approach to problem behavior and delinquency. Psychiatria Fennica, *24*, 75-85.
- Nurmi, J.-E., & Salmela-Aro, K. (1992) Epäonnistumisen psykologiaa. Katsaus toiminta- ja ajattelustrategioiden tutkimukseen. Psykologia, *27*, 20-30.
- Nurmi, J.-E., Salmela-Aro, K., & Ruotsalainen, H. (1994) Cognitive and attributional strategies among young unemployed adults: A case of the failure-trap strategy. European Journal of Personality, *8*, 135-148.
- Nurmi, J.-E., Onatsu, T., & Haavisto, T. (1995a) Underachievers' cognitive and behavioral strategies - self-handicapping at school. Contemporary of Educational Psychology, *20*, 188-200.
- Nurmi, J.-E., Salmela-Aro, K., & Haavisto, T. (1995b) The strategy and attribution questionnaire: Psychometric properties. European Journal of Psychological Assessment, *11*, 108-121.
- Nurmi, J.-E., & Stattin, H. (1998a) Strategy and attribution questionnaire for adolescents. Jyväskylän yliopisto.
- Nurmi, J.-E., & Stattin, H. (1998b) Strategy and attribution questionnaire for parents (SAQ-P). Jyväskylän yliopisto.
- Onatsu-Arvilommi, T., & Nurmi, J.-E. (2000) The role of task-focused and task-avoidant behaviors in the development of reading and mathematical skills during the first school year: A cross-lagged longitudinal study. Journal of Educational Psychology, *92* (3), 478-491.
- Otto, L. B., & Atkinson, M. P. (1997) Parental involvement and adolescent development. Journal of Adolescence Research, *12*, 68-89.

- Patterson, G. R., & Stouthamer-Loeber, M. (1984) The correlation of family management practices and delinquency. Child Development, *55*, 1299-1307.
- Paulson, S. E. (1994) Relations of parenting styles and parental involvement. Journal of Early Adolescence, *14*, 250-267.
- Peterson, C., & Seligman, M. E. (1984) Causal explanations as a risk for depression: Theory and evidence. Psychological Review, *91*, 347-374.
- Pettit, G. S., Bates, J. E., Dodge K. A., & Meece D. W. (1999) The impact of after-school peer contact on early adolescent externalizing problem is moderated by parental monitoring, perceived, neighborhood safety, and prior adjustment. Child Development, *70* (3), 768-778.
- Pintrich, P. R., & DeGroot, E. (1990) Motivational and self-regulated learning components of classroom academic performance. Journal of Educational Psychology, *82*, 33-40.
- Pulkkinen, L. (1982) Self-control and continuity from childhood to adolescence. Teoksessa P. B. Baltes, ym. (Toim.), Life-span development and behaviour (Vol. 4, s. 63-105). New York: Academical Press.
- Pulkkinen, L. (1994) Millaista lastenkasvatusta nykytutkimus suosittelee. Teoksessa J. Virkki (toim.) Ydinperheestä yksilöityviin perheisiin. Otava.
- Skaalvik, E. M. (1997) Self-enhancing and self-defeating ego orientation: Relations with task and avoidance orientation, achievement, self-perceptions, and anxiety. Journal of Educational Psychology, *89* (1), 71-81.
- Seligman, M. E., & Peterson, C. (1986) A learned helplessness perspective on childhood depression: Theory and research. Teoksessa M. Rutter, ym. (Toim.) Depression in young people (s. 223-249). New York: Guilford.
- Smetana, J. (1995) Parenting styles and conceptions of parental authority during adolescence. Child Development, *66*, 299-316.
- Stattin, H., & Kerr, M. (2000) Parental monitoring: A reinterpretation. Child Development, *71* (4), 1072-1085.
- Steinberg, L. (1988) Reciprocal relation between parent-child distance and pubertal maturation. Developmental Psychology, *24* (1), 122-128.

- Steinberg, L., Elmen, J. D., & Mounts, N. S. (1989) Authoritative parenting, psychosocial maturity, and academic success among adolescents. Child Development, 60, 1424-1436.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Mounts, N. S., & Dornbusch, S. M. (1994) Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. Child Development, 64, 754-770.
- Taylor, S. E., & Brown, J. (1988) Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health. Psychological Bulletin, 103, 193-210.
- Tice, D. M., & Baumeister, R. F. (1990) Self-esteem, self-handicapping and self-presentation: The strategy of inadequate practice. Journal of Personality, 58, 443-464.
- Weiner, B. (1985) An attributional theory of achievement motivation and emotion. Psychological Review, 92 (4), 548-573.
- Weiner, B. (1986) An attributional theory of motivation and emotion. New York: Springer-Verlag.